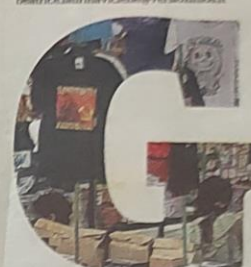

savaitgalis

tema

Lietuva
neiš-
nau-
doja
ekono-
miškai
stiprių
Rytų
Azijos
šalių
poten-
cialo

BEATRICE LAURINAVICIENE
tautrinė kultūros paveldo specialistė

Gyvenimas pilnas stereotipų: žinome, kad žinome daugelį dalykų, tačiau pasigilinus į juos tampa aišku: tai stereotipai. Aurelijus Zykas, Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Azijos studijų centro vadovas, politikos mokslų daktaras, neseniai išleides knygą „Japonijos opolius ir ekonomiką“ (leidžia „Aukso pėra“), juokiasi: „Todėl ir parašiau tą knygą, kad kalbėdami apie Japoniją daugiausia vadovaujamės stereotipais - jie labai gajūs. Norėjau juos paneigti, parodyti, kad Japonija nėra vien geišos ir samurajai, modernūs pastatai, greitieji traukiniai ar šildomi grojantys tualetai. Ten yra visko, ko tik nori, ir per tai skleidžiasi plačiausia Japonijos panorama.“

Apie knygą su jos autoriumi nesėkėjome, ją galima pasiskaityti. Sėkėjome apie p. Aurelijaus studijas ir atliekamus mokslinius tyrimus, kurie rodo, kad pasaulį užkariauja ne vien Rytų Azijos ekonomika, bet ir kultūra.

Japonų kalba - nesudėtinga

Į tradicinį klausimą - kodėl Japonija, kodėl japonų kalba (p. Aurelijus ją taip gerai moka, kad vertėjausia aukščiausiojo lygio susitikimuose, jam teko versti ir Vilniuje viešėjusiai jos didenybei imperatorienei Mičiko), pašnekovas atsako, kad prieš 15 metų, baigdamas mokyklą, jis užsigeigė išmokyti kokią nors egzotišką, visiškai nepatirtą kalbą, su visais kitokiais rašmenimis. Sovietmečio lietuviukas, natūralu, mokykloje išmoko rusų, dar - anglų kalbas, savarankiškai mokėsi ispanų.

„Sovietmetis ėjo į pabaigą. Nepriklausomybė buvo dar labai jauna, sunku buvo rasti net tų kitokių kalbų vadovėlių. Pirmasis, kurį pagaliau aptikau, buvo japonų kalbos vadovėlis, jos ir pradėjau mokyti“, - šypsosi p. Aurelijus. Paskui dėstytojo Arvydo Ališausko iniciatyva japonų kalba buvo pradėta dėstyti VDU, p. Aurelijus buvo bene pirmasis studentas, bet, juokiasi, - ne vienintelis.

tęsinys 14-15 p.

Ant

slenksčio - Rytų
Azija

Am slenksčio - Rytų Azija

pradžia 13 p.

„Tuo metu japonų kalba buvo populiari - egzotinių dalykų studijos buvo ant bangos. Po sovietmečio, kai viskas buvo uždrausta, daugeliui norėjosi kitokio pasaulio“, - sako pašnekovas. Po kelerių metų jis išvažiavo mokytis į Japoniją, vienas pirmųjų gavęs Japonijos vyriausybės stipendiją.

Dvi tėvynės - kaip prakeiksmas

„Tada jau įsuko, kaip konvejeris. Kai grįžau pirmą kartą, atrodė, kad ta šalis jau yra patirta. Žiūrint iš savos kultūros perspektyvų, daug kas ten rodėsi svetima, ne visai priimtina, ir negaliu sakyti, kad dar po metų grįžau į Japoniją susižavėjęs ar būčiau labai norėjęs grįžti į ją. Tuo laikotarpiu net buvo momentų, kai norėjosi ištrūkti iš tos šalies magnetinės traukos“, - sako pašnekovas. Jis patikina: „Tikrai, Japonija įtraukia, likimas vis vien kažkaip tai vienaip, tai kitaip prie jos grąžina.“

Pirmąsyk nusikridęs į Japoniją prieš 15 metų, jis vis keliavo pirmyn atgal: metal Lietuvoje, metal Japonijoje... Buvo sunku, prisipažįsta, juk vien ryšius su draugais po metų tenka atkurti. O skaipto nei feisbuko tuomet dar nebuvo. Prieš 7-erius metus p. Aurelijus nusprendė galiausiai nusėsti Lietuvoje - sako, kad pasijuto pakankamai išsimokslinęs, atėjo laikas pradėti dirbti, o norint likti Japonijoje,

būtų tekę įsidarbinėti japonų kompanijoje, vadinas, ir prisitaikyti prie tenyksių taisyklių.

Toje šalyje, sako pašnekovas, europiečiui sunkiausia peržengti hierarchijos dalykus.

„Gali suvokti, kad yra taip, kaip yra, kad jie gyvena pagal tam tikras taisykles. Kita vertus, kai visuomenė tokia didžiulė, ji ir negalėtų būti kitaip organizuojama, kaip tik aiškiais hierarchiniais principais, nusakanciais, kas kam turi paklusti, ir t. t. Kai esi iš Europos, iš Lietuvos, tai labai svetima. Jeigu turi savo viršininkui pataikauti, priimti tai kaip parsidavinėjimą“, - sako p. Aurelijus. Perklaustas, ar tikrai „turi pataikauti“, jis patikina, taip, toje visuomenėje tai normalu, be to, nepadarysi karjeros.

„Pataikavimas susideda iš daugybės dalykų. Tarkim, viršininkas iš tavęs laukia, kad tu jam nuolat įpils alaus, jeigu kartu sėdėti bare, kad niekada neatsisakysi, jeigu jis tave kažkur pakviės, nepaisant, kad turi savo šeimą, savo laiką, ir t. t. Aš nenorėjau dalyvauti tose hierarchinėse struktūrose. Bet vėlgi tokie atvejai supranti, kad būsi visiškai mažas varželis, kuris neturės jokio balso“, - dėsto pašnekovas.

Praktiką jis atliko „Cannon“ kompanijoje, neilgai, bet patirties įgijo. Nemažai draugų užsieniečių liko Japonijoje, galiausiai priprato, gyvena ten, bet p. Aurelijus negali pasakyti,

kad jie jaučiasi labai laimingi.

„Bet kokių atveju, tai kaip prakeiksmas, - turėti dvi tėvynes. Galiausia turiu pasakyti, kad turiu jas dvi: viena - kurioje gimiau, kita - kurioje praleidau ilgą laiką tarpą ir kurią spėjau taip stipriai pamilti, tiek susitapatinti, kad ji tapo visiškai sava. Būdamas Lietuvoje, nesu labai laimingas, nes dalis mano pasaulio yra tenai. O būdamas ten, negaliu nurimti, ilgiuosi Lietuvos. Taip jautiesi, kad širdis padalinta: viena dalis čia, kita - ten, ir niekada abiejų širdies pusių neturi vienoje vietoje. Tai sunku“, - kalba p. Aurelijus.

Šliaužianti revoliucija?

Vis dėlto jis nesigali, parvažiavęs į Lietuvą, nes daro čia tai, kas patinka. Kasmet grįžta į Japoniją, toliau atlieka ten tyrimus, tačiau jie susiję ir su kitomis Rytų Azijos šalimis - Kinija, Taivanas, Korėja: VDU Azijos studijų centras tyrinėja Rytų Azijos šalių įvairių Europoje, po Šaltojo karo kuriamą populiariosios kultūros.

Anot p. Aurelijaus, šiuolaikinė populiarioji Rytų Azijos kultūra nedviprasmiškai įsiveržė į globaliosios kultūros erdvę, -

ros plėtra“, - sako p. Aurelijus. Šliaužianti Rytų Azijos revoliucija?

„Sakykime, kad taip. Tos šalys pasaulyje jau įsitvirtino su savo ekonomika, ji labai stipri; jose gyvena daugiausia pasaulio žmonių. Dabar jos ateina su savo kultūrine industrija, tapę globalios pasaulinės kultūros generatorėmis“, - sutinka pašnekovas.

Per Šaltąjį karą tokį vaidmenį atliko Amerika: tuomet buvo rokenrolas, džinsai, Holivudas, viskas, kuo ji pirko pasaulį. Dabar, pasak p. Aurelijaus, galime šnekėti apie pasikeitusius globaliuosius srautus - populiarioji kultūra generuojama ne tik Amerikoje (nors ji stengiasi išlaikyti pozicijas), bet ir Rytų Azijos šalyse. Kuriama ji remiantis iš esmės vakarietiškais principais, - negali sakyti, kad yra labai japoniška ar kiniška. Tarkime, japonų animacinių herojų akys išdidintos, sueuropietintos, tačiau vis tiek atskirsi, kad jie - japonai.

„Šitos naujos tendencijos ateina iš Rytų ir veikia pasaulį. Tai masinis reiškinys tiek pačioje Rytų Azijoje, tiek Amerikoje, Europoje ar Afrikoje, - kalba p. Aurelijus. - Po Šaltojo karo pamažu randasi naujų galios taškų - ekonominių, politinių, kultūrinių. Šiuo atveju Rytų Azija groja pirmąja fleita.“

Nuo darželio - su Totoro Lietuvoje politikai retsykiais prisimena, ypač prieš rinkimus, kokią svarbą vaidmenį valstybės gyvenime vaidina

kultūra, tačiau tos šnekos finansinę išraišką įgauna labai sunkiai, o Rytų Azija kalbas verčia darbais.

Pašnekovo įsitikinimu, nė viena iš minėtųjų Azijos šalių nepralošė, nepaprastai daug investuodama į kultūrą, į kine, į kinų industriją. Labai stipri Kinija - ji skiria didžiulus pinigus Konfucijaus institutams visame pasaulyje, vien tam, kad pagerintų šalies įvaizdį.

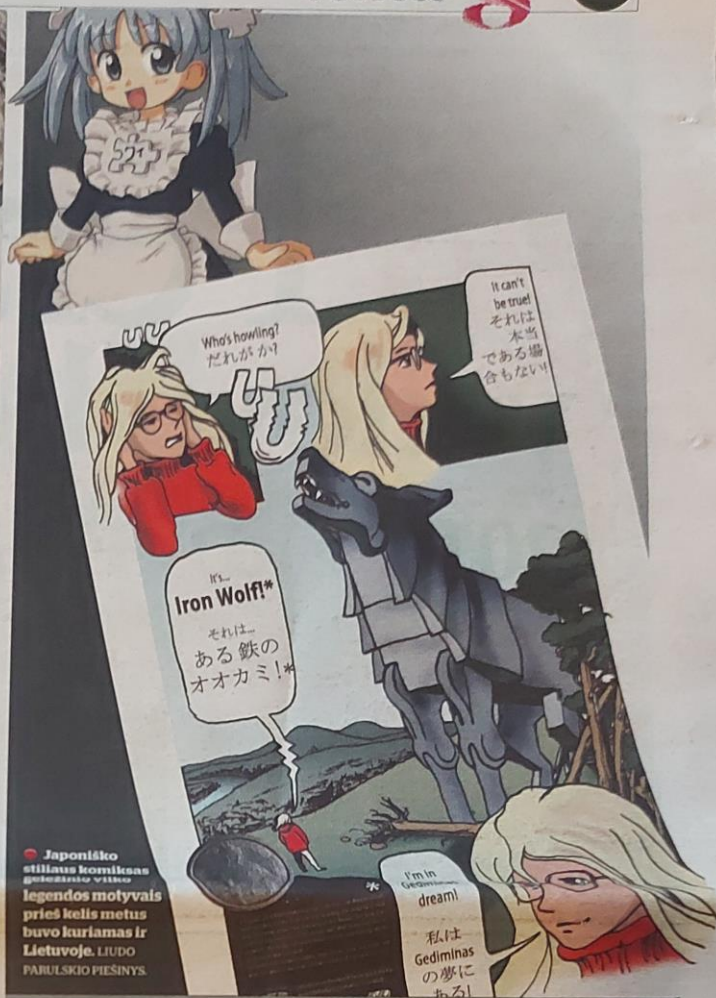
„Kinija ji gerina dar standartinius, tradicinius metodus, tai normalioji kultūrinė diplomatija. Japonai ir korėjiečiai tai daro jau kitu lygmeniu - jie žaidžia su kultūrine industrija, kai, atsisėmus į tradicijas, kuriama nauja kultūra, veikianti visų amžiaus grupių jaunimą. Sklandūs kanalai - internetas, televizija, ir, reikia, paminti, nelegaliaisiais kanalais ji sparčiai plinta po visą pasaulį“, - kalba pašnekovas. Lygiai taip pat sparčiai po pasaulį sklinda itin savita japonų jaunimo mada.

Anot p. Aurelijaus, Japonija ilgą laiką įvairzdžiui gerinti taip pat naudojo tradicinę kultūrą. Tarkime, ne visai sklandiems santykiams su kuria nors šaliimi užgliausti dažnai mesdavo desantą tradicinės kultūros atstovų, kurie demonstruodavo arbatos ceremoniją, kabuki teatrą, dar ką nors panašaus.

„Kultūra yra labai naudingas dalykas patepti tarp šalių gilgždancius santykius, parodyti, kokia graži šalis yra toji prisistatančioji. Šaltojo karo metais geišos, samurajai buvo pristatomi kaip egz-

„Rytų Azijos šalis pasauli-
je jau įsitvirtino su savo
ekonomika, ji labai stipri;
šiose šalyse gyvena daugia-
sia pasaulio žmonių. Dabar
jos ateina su savo kultūrine
industrija, tampa globalios
pasaulinės kultūros generato-
rėmis“, – sako Aurelijus Zyka.
Vytauto Didžiojo universiteto
Azijos studijų centro vadovas,
politikos mokslų daktaras.
VLADAS JAVANOVAS NUOT.

● Japoniško
stiliaus komiksas
„Gedimino sapnas“
legendoms motyvais
prieš keliolika metų
buvo kurtas ir
Lietuvoje. LIUDO
PAULSKIO PIESINYS

zotiška kultūra, tokia buvo Japonijos vyriausybės strate-
gija. Remiantis dokumentais,
tradicijoms transliuoti buvo
skiriami dideli pinigai, – viešo-
ji diplomatija kainuoja daug,
bet ji sukuria švelniąją galią“, –
kalba p. Aurelijus. Pasak jo,
prieš 10 m. Japonijoje šiuo
klausimu pradėta įgyvendinti
nauja strategija: jie neatmetė
tradicinės kultūros, pabrėžian-
čios šalies egzotiką, bet greta
jos pradėjo transliuoti visiškai
kitą – popkultūrą. Ši, nukreipta
pirmiausia į jaunąją kartą, yra
paveiklesnė nei tradicinė kul-
tūra – nuo darželio tarpsnio
vaikai pradeda mėgti Totoro,
Pokemoną arba Kendi, o užau-
gę tampa japoniškos kultūros
vartotojais.

Potencialo neišnaudoja

Kita vertus, Japonijoje, Kinijoje
juntama labai didelė stiprių va-
karietiškių prekių ženklų sklai-
da. Pasak p. Aurelijaus, visoms
Rytų Azijos šalims būdingas
silpnumas prekių ženklu: jei
prekių ženklas pasaulyje
yra žinomas, tose rinkose jam
įsitvirtinti nėra sunku. Rytų
Azijos šalių visuomenės kons-
truojamos grupiniu principu:
priešingai individualizmo
principui besivadovaujantį
Vakarų visuomenei, tai ne-
išsiskyrimo visuomenė – jie
stengiasi būti tokie, kaip kiti,
pirkti tokius pačius daiktus,
kokių perka kiti.

„Louis Vuitton“, „Chanel“,
„Hermes“... jiems labai len-
gva ten, tai didžiulė rinkla, ir
natūralu, kad ten jie parduoda
daugiau nei Vakaruose. Prekių

ženklai – Rytų
Azijos
žmonių
silpnybė, ir
vakarietiškos
tuo naudojasi.
Lietuviškos kompani-
jos kol kas negali tuo džiaug-
tis, nes mes neturime stiprių
prekių ženklų, taigi einame su
nišine produkcija“, – aiškina
p. Aurelijus.

Ketverius metus darbo pa-
tirties Lietuvos ambasadoje
Tokijoje turintis pašnekovas
sako negalįs išvardinti daug
gerų Lietuvos ir Japonijos
verslo bendradarbiavimo pa-
vyzdžių – japonai labiau lin-
kę investuoti į dideles šalis, jie
geriau statys gamyklą Lenkijoje,
Čekijoje; Baltijos šalys dar retai
užkliūva už jų žvilgsnio.

Savo ruožtu, Lietuvos už-
sienio ir ekonomikos politika
orientuota provincijaliai, į tai,
kas yra šalia, – Baltarusiją,
Rusiją, Lenkiją, geriausiu atve-
ju – Europos Sąjungą.

„Mančiau, tai trumparegiš-
kas požiūris. Kaip dirba tie pa-
ty skandinavai? Pvz., Švedijos
ambasada Kinijoje turi kelias
dešimtis darbuotojų, Lietuvos
– tris, tai parodo prioriteto
skirtumus. Švedams Kinija
yra strategiškai svarbus regio-
nas, jie investuoja, bet ir gauna
atgal. Nėra strategijos ir mūsų
politikoje – gal vertinama, kad
tos šalys labai toli, nepažin-
tos, švelnios, bet XXI a. yra ir
bus Azijos amžius, kaip XX a.
– Amerikos“, – sako mokslininkas.
Anot jo, yra gražių sėkmės

Rytų Azija groja pirmąją fleitą.

istori-
ju, bet labai

nedaug, pvz., Tokijoje veikia
lietuviško lino parduotuvė, ten
jis populiarus, arba – lietuviška
įmonė į Japoniją gabena savo
renčiamus medinius namus.

„Tikiuosi, kad tokių pavyz-
džių daugės. Juk rengiame stu-
dencus, kurie išmoka kalbą,
išmano šalies specifiką, verslo
subtilybes, ir mums aktualu,
kad jie taptų tarpininkais, ku-
rie, galbūt, atves Rytų Azijos
investicijų į Lietuvą ir, prie-
šingai, padės eksportuoti“, –
svarsto p. Aurelijus. Jo many-
mu, kol verslas neplėtojamas,
akademiniis studentų rengimas
tarsi netenka prasmės, čia jie
neturi darbo. Kai verslas pra-
dedamas plėtoti, šie dalykai
automatiškai susibalansuoja.

Nors Rytų Azijos specialis-
tų poreikio Lietuvoje ir nėra,
studijos labai populiarios – kas-
met VDU Azijos studijų centras
priima po 90 studentų.

Rengiate specialistus glo-
baliai Azijos invazijai, bandau
ironizuoti.

„Nežinau, – šypteli jis, –
bet didelė dalis jų dirbs ne
Lietuvoje. Daug mūsų magis-
trų susirado darbus Jungtinėje
Karalystėje, Kinijoje,
Honkonge, jie ten paklausūs
ir, deja, niekas nesusirado
darbo Lietuvoje.“ Pašnekovo

įsitikinimu, Lietuva
tiesiog neišnaudoja
ekonomiškai stiprių
Rytų Azijos šalių poten-
cialo.

Stiuardesė lifte

Kalbame apie rimtesnius
dalykus, tačiau vis tiek ne-
susilaikau nepaklausiusi, ar
Japonijoje ištis tiek daug
lankstomasi (stereotipai) –
pasisveikinant, atsisveiki-
nant, dėkojant. Pašnekovas
šypsosi: „Tikrai. Iškart gali
pasakyti, kai draugai grįžta iš
Japonijos, ilgiau ten pabuvę, –
jie įgauna tų įpročių, susijusių
su bendravimo kultūra, o ji
ten labai stipri.“

Kai prisimenu neseniai
bičiulę pasakojus, kaip vie-
name iš Tokijaus muziejų
užsisakius audiogidą jiems
buvo pasiūlytas... gyvas
žmogus, p. Aurelijus gužteli:
„Kažkaip normalu.“ Pasak
jo, Japonijoje bent kol kas
yra labai daug žmonių (bet
gimstamumas pradėjo mažėti),
todėl, siekiant juos įdar-
binti, steigiami labai keistų,
mūsų požiūriu, darbo vietų.
Tarkime, gali pamatyti žmo-
nių, kurie visą dieną laiko iš-
keltą plakatą, užuot pakabinę
jį ant sienos, – toks jų darbas.
Arba, jei taisyklos net ir ne-
didelis kelio ruoželis, penki
ji apsupę žmonės mandagiai
lankstydamiės parodys, ku-
ria kryptimi ji derėtų apeiti.

Labai įdomi specialybė,
vardija toliau pašnekovas,
– moters liftininkės didžiausiuose
prekybos centruose.
Jos darbas – pasveikinti kie-

kvieną įžengusįjį: sveiki atvy-
kė į mūsų liftą, į kurį aukštą
norėtumėt važiuoti, puiku,
norėtumėt į trečią, aš paspausiu
trečio aukšto mygtuką...

„Tai rodo, kad kompani-
ja rūpinasi savo klientais
ir net neleidžia paspausti
jiems mygtuko, o jis jaučiasi
pagerbtas, pamalonintas“, –
sako p. Aurelijus.

Prakalbus apie prekybos
centrus klausiu, ar japonai
yra vartotojiška visuomenė.
Pasak pašnekovo, tam ti-
kru požiūriu, taip – jie perka
daug prekių ženklų, vartoja,
bet nėra taip, kad turėtų vis-
ko per daug. Tuo labiau, kad
dažnas japonas gyvena labai
mažoje erdvėje ir ten susidėti
daiktų tiesiog nebūtų kur.

„Kitas dalykas, Japonija
tradiciskai buvo skurdi ša-
lis, ekonomiškai išaugusi tik
XIX a. viduryje, todėl jie iki
šių laikų prapratę taupyti, viską
perdirbti – ne tik maistą, bet
ir skurduriukus. Pasakojama
graži istorija, kad susidėvėjęs
kimono, nešiotas iš kartos į
kartą, persiuovamas vaikui,
kad dar kelios kartos galėtų
jį nešioti, galiausiai iš jo pa-
siuovamas koks grindų skudur-
as, – šypsosi p. Aurelijus. – Jų
ekologinis mąstymas kilęs iš
taupumo, tarkime, šiukšlių
perdirbimo srityje japonai
pasaulyje yra lyderiai.“

Anot pašnekovo, vartojimo
požiūriu japonai labai skiria-
si nuo kinų: pirmieji niekad
neišmes maisto, Japonijoje
tiesiog nemandagu palikti
jį nesuvalgytą. Jei neištengi
įveikti, kas lėkštėje, turi atsi-

prašyti šeimininko, kitaip ji
įžeisi. Todėl perkant ar res-
torane užsakant maistą tiks-
liai apskaičiuojama, kiek kas
suvalgys.

Kinijoje, priešingai, norima
pasirodyti, ir maisto užsako-
ma maždaug dvigubai dau-
giau, nei reikia. Tai mandagu,
nes jei užsakysi tiek, kiek bus
suvalgyta, vadinasi, jo buvo
per mažai.

Pokalbiui baigiantis klausiu
p. Aurelijaus apie japonų
kalbą, vis dėlto – ar tikrai taip
sunku ją išmokti?

Japonų kalba nėra lengva,
ypač europiečiams. Jų rašto
sistema labai sudėtinga, sa-
kyčiau, pasaulyje sudėtin-
giausia, taigi pirmiausia tenka
keisti savo mąstymą“, – sako
pašnekovas.

Panašu, kad savo mąstymą
apie Rytų Azijos šalis mums
reikia keisti ne vien mokantis
japonų kalbos.

